

גזע השארולאה וההכלאה בו

לרבייה בפרים מגזע השארולאה הטהור. מרכז הטיפוח של הגזע הזה כיום הוא בסביבת העיריה נאוואר (Nevers), באיזור המשתרע בין הנהרות לואר ואליאה; בעיריה הנ"ל נמצא גם משרד ספר העדר שנוסד ב־1864. איזור שני לטיפוח גזע זה הוא בסביבת וואנדא (Vendée), בחופה המערבי של צרפת. בס"ה נמנים על גזע זה כ־2¼ מיליון ראשי בקר; בספר העדר רשומים כ־50,000 ראש; בשנה האחרונה נרשמו בספר העדר 28 אלף ראש.

הגזע הוא אחד במראהו, צבעו לבן-קראם והוא מתבלט בשפע הבשר שבגופו, שהינו משויש יפה, עדין, טעים וחסר שכבות שומן. משקל הגוף של פרות מבוגרות נע בין 700 ל־800 ק"ג, של פרים מבוגרים — 1200—1300 ק"ג ושל שוורים בגיל 3 שנים, שהם התוצר העיקרי של הגזע בשוק הבשר, — 750 ק"ג. משקל הלידה של עגלים הוא 50 ק"ג (± 7.5) ושל העגלות — 45 ק"ג (± 7).

האיזור, בו מוחזק ומטופח השארולאה הוא

בשנה האחרונה החלו להשתמש בשתי אגודות להזרעה — בבאר טוביה וב"השירות" — בפרים מגזע השארולאה (Charolais), תוך כוונה לקדם את ייצור הבשר גם בעדרי הבקר לחלב שבארץ. אנסה קודם כל לתאר את מהות הגזע ותולדותיו.

מוצא הגזע, תכונותיו ותפוצתו

לפני כ־200 שנה היה ידוע גזע זה באיזור מצומצם, בסביבת העיר שארולאה, בדרום-מזרח צרפת. תכלית הגזע היתה אז לספק שוורי-עבודה, אולם החשיבותו גם כגזע בשר מטיב מעולה. כשגברה צריכת הבשר ופחתה הדרישה לשוורי-עבודה, ניסו להשביחו על ידי הכלאה בפרים מגזע דיורהאם הלבן, אולם נתברר שצאצאי הכלאה זו לא התאימו לתנאי המקום מחמת צריכתם היתרה במזון ופחיתת חוסנם; כן נטו הם לאגירת שומן בגופם, דבר שלא היה לפי טעמים של צרכני הבשר בצרפת. זנחו איפוא את שיטת ההכלאה הזו וחזרו

1. פרות במרעה.

שומן על (חלב) הכליות %	בשר אכיל, %	הטבחיה, %	סוגי הבקר
3.82	79	63	בני-בקר לבשר לבן
2.77	84—80	60	בני-בקר ל"בייבי-ביף"
2.68	83	60	שוורים בגיל 3 שנים
3.36	?	54	פרות מבוגרות

נוסף לתפוקה הגבוהה של בשר אכיל ומיעוט השומן מצטיין עוד בשר השארולאז בעסיסיותו ובטעמו העדין, וכן מרובים בטיבחה הנתחים המשובחים, שמתאימים במיוחד לטיגון ולצליה (גריל). עליונותו של גזע השארולאז בייצור הבשר מתבטאת עוד בהתפתחות הבלתי רגילה של השרירים וצורתם הארוכה והעבה, ובכוסר קרימה של בשר בקצב מהיר ובכמות גדולה בכל גיל שהוא. מבחינה זו עולה השארולאז על כל הגזעים, בכלל זה גם גזעי הבשר המפורסמים שטופחו באנגליה, שחינם סר בזמן האחרון בגלל הצטברות שכבות שומן ניכרות בגופם עם גמר פיתומם. בשר השארולאז זוכה בבתי המטבחים במחירים שהם ב-20%—25% גבר הים מזה של בשר גזעים אחרים.

הכלאות בשארולאז

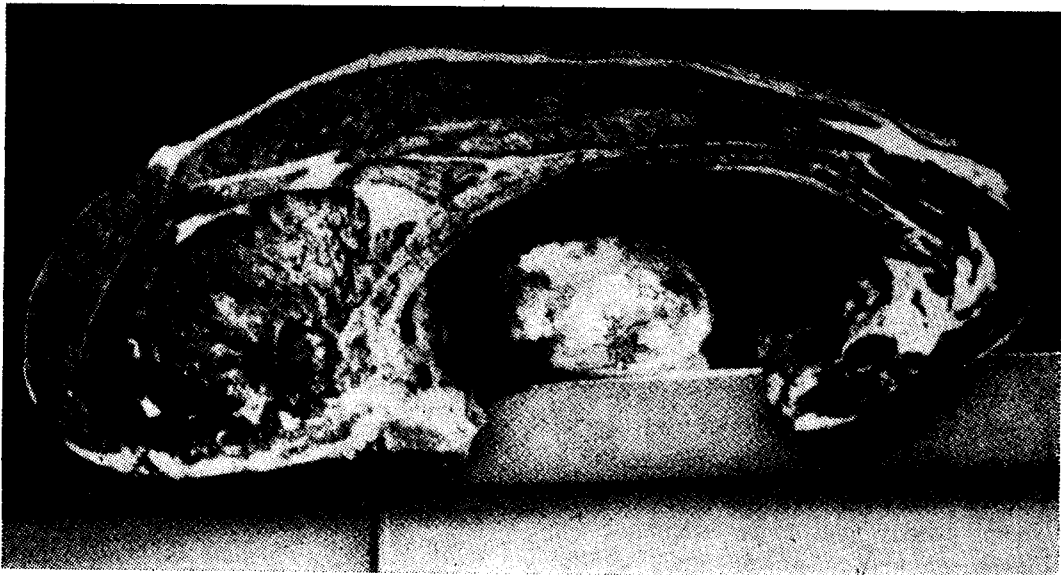
בעקב השינוי בטעמם של צרכני הבשר ופניית העורף לבשר משופע שומן נתעוררה תנועה בקרב הבוקרים לנצל את גזע השארולאז למטרות הכלאה כדי לשפר את איכות הבשר ולקדם את ייצורו בגזעים הקיימים בארצות השונות. עד עתה ננקטו פעולות בכיוון זה ב-22 ארצות, ביניהן — 8 ארצות באירופה, 3 — באסיה (בכלל זה ישראל), 6 — באפריקה הדרומית ו-5 באפריקה. לארה"ב הוכנס השארולאז ממקסיקו, כינון שקיים איסור מוחלט על יבוא מאירופה מחמת מחלת הפה וטלפיים.

שיטות ההכלאה הן שתיים: (1) שימושית בה עוסקים בייצור בני-כלאיים מדור ראשון והורצתם לשוק הבשר. לפי שיטה זו מותרים על טיפוח גזע חדש עם דם שארולאז, שרבייתו תתקיים מקרבו, ומסתפקים ביתרונות שבניצול

בעל אקלים נוח והבקר רועה באפרים החל מאפריל ועד סוף נובמבר. עונת ההמלטה מרוב כות לסוף האביב ובאפריל יוצאות האמהות עם וולדותיהן למרעה. בחודשי החורף מוחזק הבקר ברפתים ותפריט המזון העיקרי הוא קש, מעט שחת מהמרעה וכ-20 ק"ג סלק מספוא. יש משקים בהם גם מוסיפים למזונות הנ"ל מעט מזון מרוכו, ק"ג אחד ליום ולראש. את העגלות מרביעים בגיל 2—2½ שנה, כשמשקל גופן נע סביב 500 ק"ג. גיל הגמילה של העגלים הוא 8 חודשים ומשקל גופם נע אז סביב 250—300 ק"ג; העגלות בגיל הגמילה הנ"ל שוקלות כ-50 ק"ג פחות. כאמור, נשלחים העגלים לשוק בגיל של 3 שנים בערך ויוצא שאחר הגמילה הם מוחזקים במשק במשך שתי עונות נוספות של מרעה ושתי עונות חורף ברפת. בכל עונת מרעה מוסיפים עגלים אלה למשקלם 150—200 ק"ג ובשתי עונות החורף (ברפת) — 150—200 ק"ג.

לא בכל המשקים מחזיקים את העגלים עד להוצאתם לשוק וקיימת כעין חלוקת התפקידים בין משקי גידול לבין משקי פיתום; הבוקרים הזעירים שבדרום מוכרים בקר בלתי מפותח די למשקים-פיתום שבצפון, שלרשותם שטחי מרעה נרחבים עשירי-צמחייה. עיקר עיסוקם של משקי פיתום אלה, הוא בשוורים, אולם הם מפטמים גם עגלות, פרות מבוגרות ואף פרים. באיזור פריז, ביחוד במשקים מגדלי הסלק, מפטמים בקר שארולאז גם במרבק.

בני-בקר מהגזע הזה, המוצאים השוקה בגיל 70—120 יום כבשר עגלים לבן, שוקלים 180—200 ק"ג, ועגלים, המוחזקים עד הגיל של 10—15 חודש ונשלחים לשוק כ"בייבי-ביף", מגיעים למשקל של 350—600 ק"ג, כשתוספת המשקל היומית הממוצעת נעה סביב 1200—1300 גרם. משקל הטיבחה של העגלים בני 3 שנים הוא כ-450 ק"ג והתפוקה היא בגבולות 60%. מה שמציין באופן מיוחד את הגזע הזה בייצור הבשר זהו — קצב גדילה מהיר, תפוקת בשר גבוהה, מיעוט שכבות שומן ואחוז גבוה של בשר אכיל; להלן אילו נתונים לגבי תכונות אלה:

2. נתח בשר (עין הצלע)

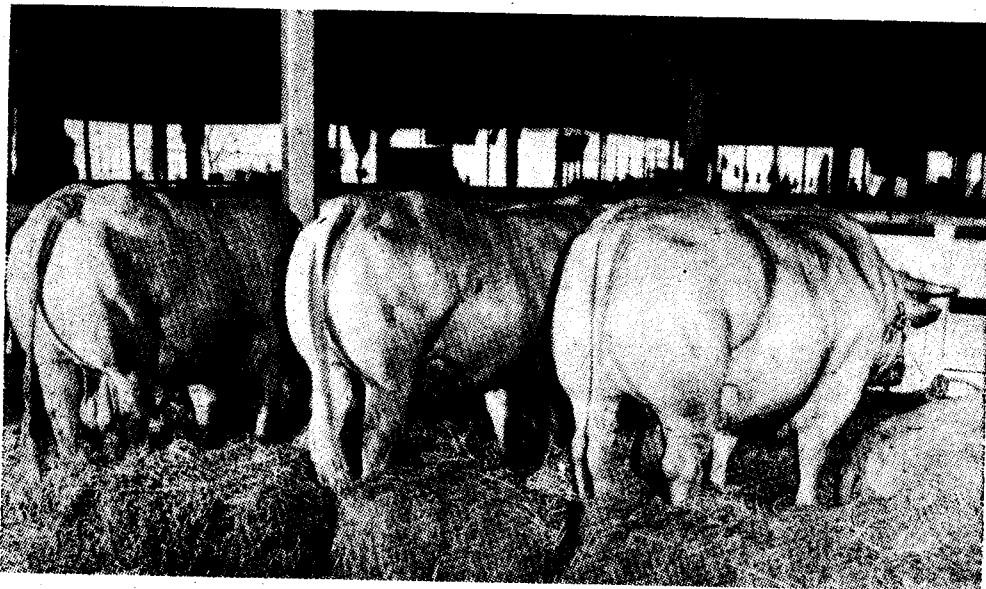
של הגזעים האלה עם שארולאע עלתה תפוקת הבשר ל-65%.

בניסויי הכלאה אלה הושגו תוצאות טובות גם לגבי התפתחות השרירים, וכן גם נשתפר הבשר מבחינת תכולת השומן — הוא היה כחוש יותר בבני הכלאיים מאשר בגזעי הבשר הטהורים.

בשנת 1958 נתעורר ויכוח גדול באנגליה בשאלת ההכלאות בשארולאע, ולאחר שנתקבל דו"ח מפורט מאת חוקר אנגלי שנשלח במיוחד לצרפת, בו היא ממליץ ואף מחייב ניסויי הכלאה באנגליה גם בגזעי החלב (הפריזי והאירשיר). הורשה יבוא של פרי שארולאע והוחל בניסויים בהיקף רחב מאוד, שמתבצעים ע"י המועצה לשיווק החלב. הניסויים החלו בחודש מארס 1962. עם היוולדם של בני הכלאיים הראשונים גברה הדרישה לזירמת השארולאע ויש לצפות שעד ספטמבר 1963 יוולדו בעדרי הבקר באנגליה כ-25 אלף בני-כלאיים. כדי לעמוד על התור עלת שבהכלאה זו ייערכו תצפיות מקיפות לגבי משקל הלידה, תהליך הלידה (מחשש של לידות קשות), ההתפתחות והגדילה עד להוצאה לשוק,

און הכלאיים לגבי החשת הגדילה, ובנוסף לזה — משפרים את איכות הבשר ע"י הקנייה חלקית של תכונות בשר השארולאע לבני-הכלאיים; הכלאה שימושית מסוג זה היא הנפוצה ביותר; (2) הכלאת דחיקה הונהגה בארצות אחדות ומטרתה היא לטפח גזע חדש, בו יוטבעו תכונות השארולאע והגזע המקומי גם יחד. כדוגמה להכ" לאה כזו ישמש הגזע „שארבריי" (Charbray), שמוצאו מהכלאות שבין השארולאע והבראמה. גזע חדש זה נתקבל יפה במדינות דרום מזרחיות שבארה"ב.

אין לע"ע סיכומים סופיים ומלאים על תוצאות ההכלאות, ואביא רק את אלה שנתפרסמו עד עתה. בארגנטינה נערכו הכלאות של גזעי הבשר הרפורד, אנגוס ושורטהורן בשארולאע והמשקל הממוצע של בני הכלאיים מדור ראשון, בגיל של 304 יום, היה 342 ק"ג לעומת המשקל של 301 ק"ג בצאצאי הגזעים הטהורים הנ"ל בגיל של 302 ימים. גם תפוקת הבשר בבני-הכלאיים היתה גבוהה מזו שבגזעים הטהורים; כך, למשל, בבהמות אנגוס ושורטהורן טהורות הגזע הגיעה התפוקה ל-62% ובבני הכלאיים

3. 3 פרים כבדים ברפת.

נע סביב 34 ק"ג ובני הכלאיים עם השאָרולָאָה הגדילו את משקלם עד ל-42 ק"ג. נרשמו מקרי לידה קשים בגלל וולדות גדולות. לעומת זה צוינו גם מקרי לידה נורמאליים לגבי וולדות במשקל שיא של 66 ק"ג ובתאומים ששקלו — האחד 49 ק"ג והתאום השני — 46 ק"ג. נתונים אלה הם לגבי ההכלאות של אמהות פריזיות בפרי שאָרולָאָה. על יסוד הממצאים שרוכזו עד עתה אין ממליצים להוריע עגלות פריזיות בזירמת השאָרולָאָה מחמת החשש של לידות קשות.

השימוש בפרי שאָרולָאָה בישראל

בסתיו 1961 הובאו 6 פרים מצרפת והוכנסו לעדרי הבקר לבשר שבכפר-רופין. מעגן מיכאל ומקורה. לעת עתה נקבעה בעדרים אלה הכלאה שימושית בלבד והנקבות מדור שני, מצאצאי ההכלאה של הפרה היסודית עם פרי בראה-מה, הרפורד וסנטה-גארטרודיס, יורבעו בפרי שאָרולָאָה. הכוונה היא לנצל את יתרונות און הכלאיים לשם ייעול ייצור הבשר. הפרים הסתגלו יפה לתנאי המקומות, לשם הוכנסו; גם

ולבסוף — לגבי טיב הבשר ותפוקתו. תוצאות ראשונות של הכלאות מהתקופה שבין דצמבר 1962 לפברואר 1963 מובאות להלן:

גזע האם	ג ז ע ה א ב					
	שרולָאָה			הרפורד		אנגוס
	1900 הכמות משקל לידה ק"ג	1900 הכמות משקל לידה ק"ג	1900 הכמות משקל לידה ק"ג	1900 הכמות משקל לידה ק"ג	1900 הכמות משקל לידה ק"ג	1900 הכמות משקל לידה ק"ג
פריזיאן	847	45.5	238	40.9	20	33.5
אירשייר	457	42.1	81	36.9	36	31.9

מהתוצאות הנ"ל למדים שבני-הכלאיים פריזי שאָרולָאָה הם כבדים ב-5 ק"ג מצאצאי הכלאת הפריזיות בפרי הרפורדיים וב-12 ק"ג כבדים מאלה שנולדו לפרים מגזע אנגוס. משקל הלידה של הפריזיים טהורי-הגזע הוא 39.5 ק"ג ויוצא שגם לגבי אלה בולטת עדיפותם של בני הכלאיים פריזי-שאָרולָאָה. תוצאות מפתיעות הושגו בהכלאת אמהות מגזע אירשייר בפרי שאָרולָאָה: וולדות ארשייר טהורי גזע, משקל הלידה שלהם

הובאו הוכחות משכנעות לגבי גזעי החלב הכבדים, כגון — הפריזי, השוויצזי החום והסימנטאלי. ההכלאה של גזע החלב שלנו בפרי שארולאה טעונה זהירות רבה ויש לבחון באופן יסודי אם השכר שבייעול ייצור הבשר לא ייצא בהפסד אפשרויות הסלקציה בעדרי החלב שלנו. מחמת צמצום מספר המבכירות שמוטל עליהן לשמש פרות חליפין ליוצאות. על כל פנים מוקדם עדיין לקבוע את שיטת השימוש בפרי שארולאה בעדרי החלב שלנו. בטרם נדע תוצאות הגישור שים הראשונים ובטרם יוברר סופית תיכנון ענף החלב בתנאי החקלאות שלנו. מובן מאליו שצאצאי ההכלאה בעדרי החלב מפרי השארולאה יהיו נועדים אך ורק לשוק הבשר ואין להעלות כלל על הדעת שהם ישמשו גם לרבייה.

שני הפרים שארולאה, האחד בבאר-טוביה והשני ב„השרות“ ישמשו לניסויים ראשונים בעדרי החלב שלנו. שני הפרים הם ממוצא משובח, ביחוד זה שהושאל מאת הסוכנות ל„השרות“; אביו של פר זה „אורדינאר 16215“, נחשב כאחד הפרים המעולים של הגזע; הוא זכה 3 פעמים בתואר „אלוף הגזע“. גם בניו כבר משמשים בצרפת לרבייה. אמו של העגל היא כיום בת 8½ שנה ואף היא מצטיינת בגוף יפה מאוד.

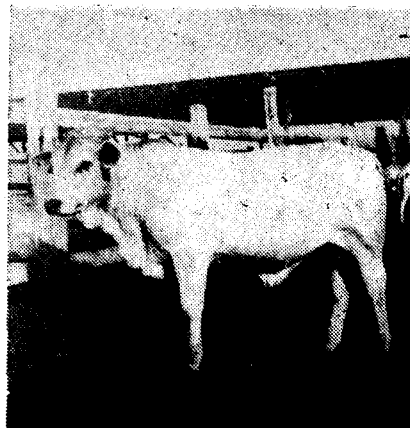
כבואי לסכם את דברי, עלי לשוב ולחזור שהשימוש בשני הפרים הנ"ל בעדרי החלב שלנו, הינו בחזקת ניסיון בלבד ויש לנהוג בזהירות ולא להוציא מסקנות מרחיקות לכת בטרם יימצאו בידינו נתונים שיאפשרו לפסוק הלכות ברורות בהכלאות אלו. לפי תכנית הניסוי יש לקבל 300 עד 500 וולדות מכל פר ולעקוב באופן שיטתי אחר כל התופעות החיוניות שבבני כלאיים אלה, תוך השוואת הממצאים לאלה הידועים לנו מהגזע הישראלי הפריזי בכל הגזע לתכונותיו בייצור הבשר, ללא הכלאה כלשהי.

נתאזר בסבלנות, נימנע ממעשים נחפזים וניתן יד לביצוע מקיף ונאמן של התצפיות. אוריאל לוי

מנהל השירותים הזואוטכניים

יולי 1963.

פוריותם היתה טובה ובעונת ההמלטות של השנה הזו נולדו כבר כ-100 וולדות. ההתרשמות ממראה הוולדות האלה היא טובה, אך אין אפשרות להסיק מסקנות בטרם יודעו משקלי הגמיר לה, ומשום כך אין להמליץ לע"ע על שימוש

4. עגל צעיר שארולאה × בראמה מכפרי-רופין

רחב בפרי שארולאה בעדרי הבקר לבשר, ועל אחת כמה וכמה שאין להיחפז ולהכניס את בני הכלאיים למעגל הרבייה. בעלי העדרים אף התחייבו כלפי משרד החקלאות לא למכור את בני-הכלאיים למטרות רבייה, וכל ניסיון שלא לעמוד בהתחייבות זו יידון כהפרת אימון חמורה. גם בעדרי החלב נתעוררה השאלה של שימוש בפרים מגזע השארולאה, כינן שאין סיכויים להרחבת העדרים האלה בממדים ניכרים מחמת הרווייה בשוק החלב. מתקבל איפוא על הדעת לנסות ולהגביר את ייצור הבשר גם מעדרי החלב ע"י הפראת חלק מהפרות הישראליות פריזיות, שאינן מצטיינות בכושר הנבה גבוה. בפרי שארולאה, צאצאי הכלאה, ממין זכר וממין נקבה, ודאי שיצטיינו בקצב גדילה מהיר יותר, בשרם יושבת, וכן תופק גם לגביהם התועלת שבאון הכלאיים. אמנם אין לנבא מראש שאמנם כך ישתלשלו העניינים, אבל יש סברות שמצדדי קות ניסויים אלה, בחוץ לארץ הושגו תוצאות טובות של הכלאות מסוג זה בגזעי החלב הקלים, כגון האירשייר, הג'ארסי והג'ארגנסי, אבל טרם